Akseli Huhtanen & Ilmari Hirvonen

Avauksia pedagogiseen filosofiaan

Filo ry:n kesäseminaari ja katsaus muuhun toimintaan

Vaikka Filosofiaa lapsille -liike on Yhdysvalloissa ja muualla maailmassa vakiinnuttanut asemaansa jo vuosikymmenten ajan, Suomessa se on löytänyt jalansijaa hitaasti. Tilanne näyttäisi kuitenkin olevan muuttumassa. Viime vuonna perustetun Filo – Filosofiaa lapsille, nuorille ja yhteisöille ry:n toiminta osoittaa, että lasten kanssa filosofointi herättää kiinnostusta.

Lasten ja nuorten filosofian lisääntynyt suosio on viime vuosina Suomessakin näkynyt monin tavoin julkisesta keskustelusta uusiin julkaisuihin ja kouluopetuksesta vapaamuotoiseen toimintaan. Esimerkiksi 2000-luvulla on julkaistu suomeksi Maughn Gregoryn ja muiden yhdysvaltalaisen Filosofiaa lapsille -ohjelman (P4C) edustajien kirjoittama *Filosofiaa lapsille & nuorille*, ranskalaisen Oscar Brenifierin *Keskusteleva opetus* ja hänen maanmiehensä Roger-Pol Droitin teos *Filosofoidaan lasten kanssa*. Lisäksi vuoden 2015 alussa perustettu Filo ry on ensimmäinen suomalainen yhdistys, joka on keskittynyt eritoten lasten filosofisen harrastuksen ja kiinnostuksen edistämiseen.

Kuluvan vuoden kesäkuussa Filo ry järjesti kaksi tapahtumaa. Niistä ensimmäinen oli aikuisille tarkoitettu viikonloppuseminaari, jossa esiteltiin lasten kanssa filosofoinnin perusteita teorian ja käytännön tasolla. Toinen oli 2006–2008 syntyneille suunnattu Filoleiri, johon osallistuneet lapset pääsivät Filo ry:n ohjaajien kanssa harjoittamaan filosofista ajattelua ja keskustelua.

Kesäseminaarin ohjelma oli sangen monipuolinen. Hannu Juuso valotti Filosofiaa lapsille -liikkeen historiaa. Lisäksi hän puhui siitä, kuinka lapsia voidaan ohjata filosofiseen dialogiin, ja pohti, mitä aito dialogi ylipäätään on. Tuukka Tomperi esitteli ennakkokatselussa Yleisradion syksyllä esitettävää *Moraalimittari*-televisio-ohjelmaa. Ohjelma on suunnattu peruskouluikäisille, ja sen tarkoituksena on kirvoittaa moraalipohdintaa draamallisten fiktioiden pohjalta. Tomperi keskusteli myös pedagogisesta filosofiasta yleisemmällä tasolla. Eero Salmenkivi käsitteli esitelmässään lukiofilosofian nykytilaa ja uudistuspyrkimyksiä[1]. Esitelmien lisäksi tapahtumassa oli kolme työpajaa, joissa kokeiltiin ja kehitettiin erilaisia ajattelutaitojen harjoituksia. Esimerkiksi Anu Virtasen Argumentaatiopaja sovelsi Brenifierin ja Isabelle Millonin kehittämää keskusteluharjoitusta, jonka on määrä opettaa muun muassa toisten kuuntelua ja väitteiden perustelemista. Filo ry:n puheenjohtaja Elise Liikala käsitteli puolestaan omassa pajassaan taidelähtöistä filosofointia.

Pedagoginen filosofia

Tomperi esitteli alustuksessaan 'pedagogisen filosofian' tai 'pedagogisen filosofoinnin' käsitettä[2]. Tomperin mukaan pedagoginen filosofia on "filosofian rekonstruktiota opetusta ja oppimista varten". Akateeminen filosofia ei siis sellaisenaan ole pedagogisesti kovin lähestyttävää, ja siksi oppimisen edistämiseksi käsitystä filosofiasta on rakennettava uudestaan. Tässä rekonstruktiossa ei kuitenkaan Tomperin mukaan ole kyse sisältöjen karsimisesta tai laimentamisesta, vaan "etenemissuunnan vaihtamisesta". Siinä missä perinteisen, esimerkiksi lukiossa tapahtuvan, filosofianopetuksen suunta useimmiten kulkee teorioiden esittelystä kohti kysymyksiä, pedagoginen filosofia etenee oppijoiden kysymyksistä kohti vastauksia ja teorioita. Opettajan tehtävänä on ensin herätellä filosofisesti kiinnostavia kysymyksiä oppijoissa ja sitten keskustelevasti suunnata kohti mahdollisia vastauksia.

Ensisijainen perustelu pedagogisen filosofian harjoittamiselle ei olekaan filosofinen vaan pedagoginen tai oppimispsykologinen: motivaatio on ratkaiseva tekijä missä tahansa oppimisessa, ja motivaatiota taas tuetaan kytkemällä oppiminen oppijan elämänpiiriin ja käsittelemällä siitä kumpuavia kysymyksiä. Tämä kytkös myös edistää sisältöjen muistamista. Tomperi painotti esitelmässään henkilökohtaisen merkityksellisyyden, kyselevän tai tutkivan keskustelun sekä ilmapiirin luomisen merkitystä lasten ja nuorten filosofianharjoittamisessa. Nämä ovatkin piirteitä, jotka nousevat esiin myös muussa ajankohtaisessa keskustelussa, kuten filosofian aineenopet-

tajien koulutuksessa, uusissa lukion opetussuunnitelman perusteissa sekä oppimispsykologisessa tutkimuksessa[3]. Herää myös kysymys, jota Tomperi ei itse esitelmässään kysynyt: jos empiirinen tutkimus tukee filosofian opettamista pedagogisen filosofian tapaan, tulisiko myös filosofian opettamisen yliopistoissa muuttua sen suuntaisesti?

Tekemällä oppiminen

Esitelmien ohella kesätapahtuma tarjosi myös käytännön filosofointia: osallistujat pääsivät kokeilemaan ja kehittelemään erilaisia filosofisia ajatusharjoituksia. Esimerkiksi Emilia Lehtisen järjestämässä työpajassa keksittiin uusia lapsille suunnattuja filosofisia ajatustehtäviä ja -leikkejä. Lehtinen jakoi tapahtuman osallistujat ryhmiin ja esitteli lasten kanssa käyttämiään materiaaleja – erilaisia esineitä, pelejä ja leluja. Tämän jälkeen hän antoi kullekin ryhmälle tehtäväksi laatia jonkin ajattelutaitoja, kuten kysymysten esittämistä tai asioiden luokittelua, kehittävän harjoituksen. Lehtisen mukanaan tuomia välineitä sai hyödyntää suunnittelussa. Vaikka tehtävänanto oli suhteellisen vaikea, ensijärkytyksestä toivuttuaan osallistujat ryhtyivät tuumasta toimeen, ja jokainen ryhmä onnistui selättämään tarjotun haasteen. Kehitettyjä leikkejä ja harjoituksia kokeiltiin tapahtumaa seuranneella viikolla Filon järjestämällä lasten filosofialeirillä.

Filossa painotetaan tekemällä oppimista niin opettajien kuin oppilaidenkin kanssa. Lasten, nuorten ja kaikkien muidenkin filosofisia taitoja ja innostusta pyritään kehittämään etupäässä erilaisten pelien, leikkien, keskustelujen ja muiden harjoitusten avulla. Vastaavasti myös harjoitusten vetämistä kannustetaan kokeilemaan käytännössä, ja jokainen yhdistyksen jäsen voi innostuksensa ja käytettävissä olevan aikansa mukaan osallistua tekijänä Filon tapahtumiin ja tempauksiin.[4]

Pedagogisen filosofian kesä

Filo ry:n kesäseminaarin lisäksi lasten kanssa filosofoinnin ja pedagogisen filosofian alalla tapahtuu tällä hetkellä paljon muutakin. Kesäseminaarin jälkeisellä viikolla samoissa Kriittisen korkeakoulun tiloissa Filo järjesti ensimmäistä kertaa edellä mainitun Lasten filosofialeirin, jolla vietiin seminaarin opit käytäntöön. Viisipäiväinen filosofinen päiväleiri oli suunnattu 8–10-vuotiaille, ja osallistujia tulikin eri ikäluokista ja kouluista. Leiriohjelma rakentui lapsilähtöisesti pedagogisen filosofian tapaan: päivät alkoivat leikkien ja etenivät kysymyksistä kohti teorioita ja aiheiden käsittelyä taiteen keinoin. Päivän lopuksi käytiin keskustelu, jossa arvioitiin ryhmän omaa työskentelyä itse asetettujen keskustelusääntöjen valossa. Palaute niin leiriläisiltä kuin heidän vanhemmiltaankin oli positiivista, ja leiri todennäköisesti järjestetään ensi vuonna uudestaan.

Filon lisäksi yhteisöllistä filosofointia edistävät muutkin tahot. Jo useampien vuosien ajan ainakin Oulussa, Turussa ja Kuopiossa on hieman eri nimillä järjestetty ranskalaisesta FiloCafé-menetelmästä ammentavia keskustelevan filosofoinnin tilaisuuksia. P4C-perinteestä lähtevää toimintaakin on: parin viime vuoden aikana pääkaupunkiseudulla on aloittanut Emilia Lehtisen Leluteekki, joka tarjoaa filosofointia pikkulapsille ja koululaisille, sekä Elise Liikalan Ajatusrinki, joka taas keskittyy filosofointiin aikuisten ja ikäihmisten kanssa. Muutamassa Helsingin kirjastossa pyörii Lasten Sokrates-kerho, joita vetävät Emilia Lehtinen ja Akseli Huhtanen.

”Pedagoginen filosofia etenee oppijoiden kysymyksistä kohti vastauksia ja teorioita.”

Lasten kanssa filosofoiminen tai pedagoginen filosofia elää nousukautta Suomessa niin teoreettisessa keskustelussa kuin käytännön sovelluksissa. Filon kesätapahtumassa puhuneet aineenopettajakouluttajat Eero Salmenkivi ja Tuukka Tomperi toivoivat molemmat, että lukioissa filosofiaa opettavat ja lasten kanssa filosofoivat löytäisivät toisensa ja filosofianopetuksen menetelmällinen keskustelu virkistyisi ja uudistuisi. Ainakin Filo ry on onnistunut luomaan uuden foorumin filosofian ja pedagogiikan yhteyksien rakentamiselle.

Viitteet & Kirjallisuus

1 Ks. myös tässä lehdessä Salmenkiven artikkeli filosofian ylioppilaskirjoitusten uudistumisesta.

2 Ks. aiheesta myös Tuukka Tomperi, Lukiofilosofia, pedagoginen filosofointi ja aineenopettajan ammattitaito. *niin & näin* 1/16, 82–101.

3 Ks. esim. Kirsti Lonka, *Oivaltava oppiminen*. Otava, Helsinki 2015.

4 Suunnitteilla on muun muassa säännöllisesti kokoontuvien filosofisten iltapäiväkerhojen järjestäminen. Ennakkotietoa suunnitelmista ja tapahtumista, ohjeita harjoituksiin sekä tietoa jäsenyydestä kiinnostuneille yhdistyksen verkkosivuilla: filory.fi